

eurotoetused@fin.ee
kadri.tali@fin.ee, triin.tomingas@fin.ee
Rahandusministeerium

4. juuni 2021

Tagasiside Eesti taastekava eelnõule

Tänu võimaluse eest anda panus Eesti taastekava eelnõu edendamisse. Üldjoontes on meil hea meel näha, et Eesti on lühikese ajaraamiga suutnud kokku panna mitmekülgse taastekava eelnõu. Küll aga näeme, et nii taastekava tervikuna kui ka konkreetselt erinevad valdkonnad ja meetmed saaks keskkonna vaatest olla sisukamad, et soovitud reforme paremini toetada.

Toome allpool välja esmalt laiemad ja seejärel valdkonna- ja meetmepetsiifilised tähelepanekud ja ettepanekud, mida palume teil kava edasisel kujundamisel kaaluda.

1. Üldised tähelepanekud ja ettepanekud

Kavas hakkab silma üldine keskkonnakaitse meetmete mahu vähesus ja hindamine ei anna alust öelda, et Eesti kava täidab rohepöördele mõeldud 37% nõude. Eesti ja rahvusvaheliste keskkonnaühenduste koostöös valminud hiljutiste [analüüside](#) alusel suunab Eesti riik kliimaeesmärkide täitmiseks 33% taastefondi mahust. Hinnang põhineb asjaolul, et mõnede reformide ja investeeringute kirjeldused jäävad üldsõnaliselt ja kuuluvad seega nõ halli alasse, mille puhul on keskkonnakahjulike tegevuste ja sektorite toetamine potentsiaalselt jätkuvalt võimalik. Nende hulgas on näiteks majanduse digipöörde toetamine, ettevõtete konkurentsivõime toetamine välisturgudel, ressursitõhusate rohetehnoloogiate kasutuselevõtt, tootmisettevõtte ärimudeli toetus.

- **Ettepanek:** Reformide ja investeeringute suunatus ja rakendamise tingimused peavad olema kirjeldatud piisavalt detailselt, et välistada näiteks fossiilset päritolu kütuste ekspordimahu või raiesurve suurenemine.

Taastekavas kirjeldatu ei anna kindlustunnet, et taasterahastu investeeringud hakkavad Eesti 2035 tegevuskavas väljatoodud regulatiivseid otsuseid täiendama ja vastupidi. Näiteks on taasterahastu rohepöörde meetmete puhul risk, et kirjeldatud kujul on nende mõju väike, ei täida seatud eesmärged või teevad Eesti keskkonnale hoopis kahju, kui Eesti ei võta ette samaaegselt keskkonnahoidu toetavate õigusaktide uuendamist. Eesti 2035 tegevuskava näeb ette elurikkuse, kliimaneutraalsuse, ring- ja sinimajandust ning väiksemat keskkonnahäiringut

toetavate ärimudelite ja vastava tarbijakäitumise soodustamist, aga ükski taastekavas kirjeldatud meede ei näe ette investeeringuid elurikkuse edendamiseks ja sinimajanduse arenguks.

- **Ettepanek:** Täiendada investeeringuid Eesti 2035 väljatoodud regulatiivsete otsustega ja kirjeldada taastekavas selgesõnaliselt, millised regulatiivsed otsused toetavad milliseid meetmeid ja investeeringuid.

Kaasamisprotsess pole keskkonnaühendustele andnud piisavalt võimalusi sisukaks osalemiseks, mistõttu pole meil olnud võimalik oma ettepanekuid põhjendada ja argumenteerida. Taastekava eelnõu ei võta arvesse planeeritud investeeringute võimalikke negatiivseid mõjusid, millele on keskkonnaühendused juhtinud tähelepanu ka varem.

Näiteks:

1. Taastekava loomisel on rõhutatud, et olulisemad valikud rahastu prioriteetide seadmisel ja jaotamisel tehti katusstrateegia Eesti 2035 koostamisel, aga need arutelud toimusid enne kriisi. Kliimavaldkonnas on muutunud vahepeal nii vajadused kui ka ambitsioon. Puuduliku kaasamise tõttu taastekava prioriteetide seadmisel on taastekavast täielikult puudu näiteks investeeringud looduskeskkonna vastupidavusse, eriti arvestades, et struktuuritoetused ei kata neid vajadusi.
2. Märtsikuised kaasamisseminarid olid hästi korraldatud, kuid ei andnud võimalusi sisulisteks aruteludeks. Saatsime küll meetmelehtedele tagasiside, kuid ettepanekutele ei järgnenud enamasti sisulist diskussiooni.
3. Veidi nuriseks ka käesoleva konsultatsiooni üle - tagasiside andmiseks enam kui 400 lk dokumendile on vaevalt 10 päeva. Kaasamise hea tava toob välja, et selleks võiks jääda aega vähemalt neli nädalat. Oleme tänulikud, et meetmete ideekirjeldused olid avalikud varem, kuid see ei vähenda vajadust tervikdokumendi analüüsiks. Keeruline on kaasata kava hindamisse nii kogu organisatsiooni meeskonna kui ka laiemalt keskkonnaühenduste ekspertide, sest aeg omavahelisteks vestlusteks on selleks liialt napp. Kui kaaskirjas viidatakse, et avalik konsultatsioon algas 20. mail, siis tegelikult jõudis materjal meieni 26. mail.
4. Puuduliku kaasamise tõttu on erinevate huvirühmade vahel läbi rääkimata, milles võiks Eesti taastekavas taotletav rohepöörde seisneda ning millised võiksid olla muudatused organisatsioonide ja ettevõtete harjumuslikes mudelites. Selline investeeringute kasutamise kokkuleppimine on heaks võimaluseks erinevate huvide vahel kompromisside leidmiseks, mis hiljem aitaks kaasa ka valutumale koostööle ja arendustegevustele. Kaasamine võiks viia erinevaid vajadusi ja huvisid arvestava kokkuleppeni arendustegevuste osas, aga kui see jääb konsultatsiooni tasemele, nagu senini, siis vaidlused huvirühmade vahel jäävad.
5. Oleme veidi teisel seisukohal probleemide raamistamise osas, mida on väga keeruline praeguses etapis muuta.
6. Näeme puudusi investeeringuplaanide hindamisel ja leiame, et DNSH printsiipe ei ole piisava põhjalikkusega. On meetmeid, mille DNSH hindamisel on võimalikke negatiivseid mõjusid eiratud.

Ettepanekud:

- DNSH printsiibi ja taksonoomia hindamised võiks olla avalikud, nt kaks nädalat tagasisidestamiseks.

- Soovitame kaaluda rohemajanduse võimaluste sügavamat analüüsi ja sellele investeeringutega võimaluste andmist, hinnates muuhulgas looduskeskkonna taastamist rohepöördes suure potentsiaaliga sekkumisviisina.

2. Valdkonna- ja meetmepetsiifilised tähelepanekud ja ettepanekud

Meede	Tähelepanekud ja ettepanekud
Ettevõtete digipööre	
Majanduse digipöörde toetamine	<p>Probleem: Meede ei välista taastekavas oleva teabe põhjal fossiilkütuste ja teiste tööstuste toetamist, mis kliimaeesmärke oluliselt õhnestavad. Meetme DNSH hinnangus on toodud välja üksnes digitaalsete tehnoloogiate kasutuselevõtu võimalik mõju kliimaeesmärkidele, aga hinnang ei hõlma seda, kas meetet saab kasutada fossiilkütustega seotud või teiste keskkonnakahjulike ettevõtete ja sektorite tõhususe edendamiseks, mis toetaksid antud sektorite pikaalisust ja töötaksid vastu sisulistele kliimaeesmärkidele, selmet toetada kestlikke sektoreid. Taastekavas oleva teabe põhjal on tõenäoline, et meetme kaudu on võimalik toetada EL rahadega ettevõtteid, mis tegelevad näiteks fossiilsete kütuste kaevandamise, tootmise ja rafineerimisega.</p> <p>Ettepanek: Põhjalikult vaadata üle teostatud DNSH hindamine, arvestades ka seda, mis ettevõtteid ja tööstuseid on selle meetmega võimalik toetada, ja välistada antud meetmes selgesõnaliselt keskkonnakahjulike ettevõtete ja sektorite toetamine, ehk tagada, et meede oleks ka tegelikult kooskõlas DNSH printsiibiga.</p>
Ettevõtete konkurentsivõime toetamine välisurgudel	<p>Probleem: Meede ei välista taastekavas oleva teabe põhjal toetuste andmist fossiilkütustele ja teistele tööstustele, mis kliimaeesmärke oluliselt õhnestavad. Meetme DNSH hinnang põhineb ekslikul eeldusel, et Eesti ekspordib peaaegu vaid IT-lahendusi ja et see meede on mõeldud eelkõige IT ettevõtetele. Hinnang eirab asjaolu, et Eestis on suured ekspordiartiklid ka põlevkiviõli ja puidust biomass (puitpelletid). Tänase info kohaselt võimaldaks meede praegusel kujul suure tõenäosusega kasutada EL vahendeid, et toetada muuhulgas näiteks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • põlevkiviõli ekspordi, mis võimendaks fossiilsete kütuste tootmist, ekspordi ja kasutust ELis ja kaugemal, ning • puidupelletite ekspordi, mille hankimine Eesti metsadest on olnud üks suurematest raiemahtude suurenemise põhjustajatest ja metsade süsiniku sidumisvõime vähendajatest.

	<p>Ettepanek: Põhjalikult vaadata üle teostatud DNSH hindamine, arvestades kõiki Eesti ekspordiallikaid, ja välistada antud meetmes selgesõnaliselt keskkonnakahjulike ettevõtete ja sektorite toetamine (mh põlevkiviõli ja puidupelletid), ehk tagada, et meede oleks ka tegelikult kooskõlas DNSH printsiibiga.</p>
<p>Ettevõtete rohepööre</p>	<p>Probleem 1: Ettevõtete rohepööre põhineb reformina eeldusel, et “rohelisem Eesti” tähendab eelkõige rohelisemaid ettevõtteid ja laiemat rohetehnoloogia kasutuselevõttu, eirates muuhulgas vajadust toetada elurikkuse ja ökosüsteemide hoidmist ja taastamist.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ettepanek: otsida taastekava rohepöörde reformide läbiviimisel võimalusi looduskeskkonna hoidmisele ja selle heaolu edendamisele. <p>Probleem 2: Hetkel puuduvad ettevõtete rohepöörde reformi partnerite seas keskkonnakaitsega tegelevad organisatsioonid (taastekavas lk 110), kelle kaasamine võimaldaks sekkumisi tõhusamini tasakaalustada.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Ettepanek: selleks, et kõik planeeritud meetmed panustaksid maksimaalselt rohepöörde saavutamisse, palume rohepöörde reformi kavandamisse, rakendamisse ja seiresse kaasata ka keskkonnakaitsega tegelevaid organisatsioone.
<p>Ettevõtete rohefond</p>	<p>Ettepanek: Taksonoomia hindamised peaksid olema avalikud, et kõigil osapooltel oleks võimalik hinnata nende läbipaistvust ja kvaliteeti.</p>
<p>Ressursitõhusate rohetehnoloogiate kasutuselevõtt</p>	<p><u>Tööstusettevõtete ressursitõhusate rohetehnoloogiate arendamine:</u></p> <p>Probleemid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Meetmekirjeldus ei välista fossiilkütuste ja teiste saastavate tööstuste toetamist, mis kliimaeesmärkidele vastu töötavad. Meetme DNSH hinnangus on toodud välja üksnes ressursitõhususe suurendamise võimalik mõju kliimaeesmärkidele, aga hinnang ei hõlma seda, kas meedet saab kasutada fossiilkütustega seotud või teiste keskkonnakahjulike ettevõtete ja sektorite tõhususe edendamiseks, mis toetaksid antud sektorite pikaajalist ja töötaksid vastu sisulistele kliima- ja keskkonnaeesmärkidele, selmet toetada kestlikke sektoreid. Taastekavas oleva teabe põhjal on tõenäoline, et meetme kaudu on võimalik toetada EL rahadega ettevõtteid, mis tegelevad näiteks fossiilsete kütuste rafineerimisega. ● Meede on peamiselt suunatud VKE-dele, aga keskmiseks projekti maksumuseks on pakutud 2,7 miljonit eurot. Sestap on oht, et seda meedet saavad kasutada vaid suure(ma)d ettevõtted ja tööstused oma efektiivsuse ja ressursitõhususe tõstmiseks. ● Projektide hindamisel ning nende tulemuslikkuse mõõtmisel võetakse arvesse nende panust kasvuhoonegaaside vähendamisse, tähelepanu ei ole aga pööratud rohepöörde teistele dimensioonidele (nt ökosüsteemide ja elurikkuse kaitse), s.o puudu on laiem keskkondlik vaade.

	<p>Ettepanek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põhjalikult vaadata üle teostatud DNSH hindamine, arvestades ka seda, mis ettevõtteid ja tööstuseid on selle meetmega võimalik toetada, ja välistada antud meetmes selgesõnaliselt keskkonnakahjulike ettevõtete ja sektorite toetamine, ehk tagada, et meede oleks ka tegelikult kooskõlas DNSH printsiibiga. <p><u>Bioressursside väärindamine:</u></p> <p>Probleem: Eelnõus pole selgitatud, mis tagab „bioressursside kestliku kasutamise“. Seda pole meetmes täpselt välja toodud, kui välja arvata „kaskaadkasutuse põhimõtetele“ viitamine, mida oleks samuti vaja selgitada. Bioressursside väärindamise puhul võib suureneeda niigi globaalsete trendide järgi kasvav surve bioressurssidele. Seega peab selgesõnaliselt paika panema, mis on nende varade nõudluse piirid, et vältida ökosüsteemide olukorra edasist halvenemist.</p> <p>Ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põhjalikult vaadata üle teostatud DNSH hindamine bioressursside kestlikkuse ohukohtade kontekstis. • Seada eesmärk, mis kindlustab bioressursside kestlikkuse ja tagab ka elurikkuse kaitse. Meetme tõttu ei tohiks bioressursside kasutamise maht kasvada. On vaieldav, kas praegu kasutatakse Eestis bioressurssi kestlikult - selle välja selgitamise järgselt peaks paika panema, kas maht peaks langema või saab jääda samaks.
Tootmisettevõtte ärimudeli toetus	<p>Probleem: Meetmekirjelduse alusel toetavad plaanitud investeeringud küll kohalikku tootmist, aga taasterahastu mõtte on lisaks majanduse ärgitamisele suunata majandust ka rohelisematele valikutele. Rahastust ei tohi näha ette investeeringuid nende ettevõtete toetamiseks, mis eiravad oma tegevustes kliimaeesmärke. Kuigi investeeringu üheks mõjuindikaatoriks on ettevõtte ja/või toote CO2 jalajälje vähendamine, ei pruugi see olla piisav kliimakahjulike investeeringute välistamiseks.</p> <p>Ettepanek: Näha meetmele ette selged ja üheselt mõistetavad valikukriteeriumid, mis lähtuvad taksonoomiast ja ei keskendu ainult riskide vähendamisele, vaid ka soovitud arengute soodustamisele.</p>
Vesiniku terviktehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine	<p>Probleem: Taastekavas kirjeldatu põhjal on oht, et meede tugineb liialt optimistlikele ootustele ja et selle rakendamisel võib ilmned märkimisväärsed probleeme. Näiteks vajalike seadmete (elektrolüsaatorite) tarneaeg võib olla eeldatust oluliselt pikem ning hetkel puuduolevad toetavad reformid, mis soodustaksid näiteks vesiniku kodumaist tarbimist.</p>

	<p>Lisaks pole DNSH hinnangus toodud välja vesinikuga seotud ohukohtasid kliimanetraalsuse saavutamisel: näiteks pole tänasele teabele tuginedes võimalik väita, et meede ei toetaks fossiilse gaasi pikemaegset kasutamist, näiteks gaasitaristu arendamisel või tulevikus, kui vesiniku hind peaks langema, selle segamist fossiilse gaasiga.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettepanek: Viia läbi põhjalikum DNSH hindamine, mis arvestab vesinikuga seotud ohtude iseärasusi, ja välistada antud meetmes selgesõnaliselt vesinikutaristu edendamisel fossiilse gaasi taristu toetamine ning tagada, et Eesti ei soodustaks fossiilse gaasi segamist keskkonnasõbralikumate gaasidega. <p>Probleem 2: Meetme puhul on taastekavas lk 134 välja toodud järgnev: "Vesinik võib eelkõige pakkuda lahendusi selliste sektorite ja valdkondade jaoks, kus CO2 heidet on elektrifitseerimise, alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu, modaalnihke/ühelt transpordiliigilt teisele ülemineku või teiste meetmete abil keeruline vähendada või see ei ole (kulu)tõhus. Näiteks saab rohelise vesiniku roll heite vähendamisel olla märkimisväärne raskeveokite, kaugliinibusside ja praamide puhul, teatavatel juhtudel ka vedurite puhul." Samal ajal on kirjeldatud, et lõpptarbimise rakendussektoreid meetme puhul ei piirata. Kui rakendussektoreid tegelikkuses siiski ei piirata, on oht, et lk 134 kirjeldatud praktikas ei arvestata.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettepanek: kaaluda lõpptarbimise rakendussektorite hulgas selliste sektorite või lahenduste välistamine, millele on juba olemas soodsamad ja kergemini rakendatavad alternatiivid dekarboniseerimiseks, näiteks sõiduautod.
Säästlik transport	<p>Ettepanek: Transpordi programmi eesmärkide täitmiseks ehk transpordisektori heitme vähendamiseks kliimanetraalsuse saavutamise jaoks vajalikus tempos tuleb ühistranspordi ja jalgrattaga liiklemise soodustamise kõrval muuta ka isikliku sõiduauto kasutamist ebamugavamaks näiteks täiendavate maksude, autovabade tsoonide kehtestamise jms kaudu.</p>
Ülemiste ühisterminal	<p>Probleem: Vaatamata otsesele positiivsele mõjule ühistranspordi ja säästva liikuvuse soodustamise näol, toetab meede Rail Balticu arendamist praeguses vormis. Vastavalt Eesti Keskkonnaorganisatsioonide seisukohale pole Rail Balticu projekt arendatud kaasavalt ning ohustab oma trassivaliku tõttu liigselt ökosüsteeme.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettepanek: Mitte soodustada Rail Balticu ehitamist projekti praegusel kujul või muuta Rail Balticu projekti trassivalikut. Kui siiski jätkatakse tänase trassivalikuga, on oluline, et keskkonnakahju leevendavaid meetmeid rakendataks täies mahus ning Natura 2000 elupaiku ja liike kahjustavate tegevuste hüvitusmeetmed toimivad juba enne Ülemiste ühisterminali

	ehitamise alustamist.
Tervishoid, sotsiaalkaitse	
Tallinna haigla projekteerimine ja ehitus	<p>Probleemid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tallinna Haigla võtab endiselt liiga suure osa - pea kolmandiku - kogu fondist. Investeeringu vähendamiseks investeerida ka hetkel täielikult välja jäänud vajadustesse, nt elurikkuse edendamisse. 2. Haigla ehitamisel hävitatakse DNSH analüüsi kohaselt kaitsealuse linnuliigi (<i>red-backed mousebird</i>) elupaik. Lisaks elupaiga säilitamisele võiks alast saada väärtuslik loopealne rekreatsiooniala kohalikule kogukonnale, mis tugevdaks linnasisest elurikkust ning pakuks ökosüsteemiteenuseid. 3. Arvestades mahukaid investeeringuid eelnevalt aset leidnud renoveerimis- ja rekonstruktsioonitöodesse Ida- ja Lääne-Tallinna Keskhaiglates ning printsipi, et hoonete renoveerimine on keskkonnasõbralikum kui uute ehitamine, on uue haigla ehitamise asemel mõistlikum kaaluda renoveerimist ja olemasoleva taristu arendamist. 4. Mitme haigla ühte koondamine vähendab ligipääsetavust tervishoiuteenustele, sest eelnevalt eri piirkondades asuvate haiglate teenindatavad Tallinna elanikud peavad kogunema kõik ühte asukohta, mis on neile eelmisest kaugemal. 5. Praeguses haiglale valitud asukohas on halvad ühistranspordiühendused, mis halvendab eelnevalt mainitud ligipääsetavust veelgi. Seetõttu soodustab asukohavalik ka autoga liiklemist. Kuna Tallinna linn on niigi loodud mugavaks autoliikluseks (mida on näha ka tõusva autostumise trendist), tuleb teha ekstra pingutus trendi tasakaalustamiseks ning kindlustada, et olulistele avalikele asutustele oleks hea ligipääs säästvate liikumisviisidega. Haigla lähedale planeeritud trammiliin pole abistav lahendus, sest teenindab väga väikest hulka inimesi. Kui on kindlalt selgitatud välja vajadus teha üks keskne haigla, on vaja sellele leida kesksam asukoht, mis oleks väga hea ühistranspordi ligipääsuga. <p>Ettepanekud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tallinna Haigla ehitamise asemel renoveerida olemasolevate haiglate hooneid. • Kui Tallinna Haiglat otsustatakse siiski ehitada, siis kaaluda asukohta, mis oleks Tallinnas keskemas kohas ja kus oleks parem ligipääsetavus säästvate liikumisviisidega (ühistransport, rattaga või jalgsi), kuna see aitaks vältida autostumise trendi soodustamist ning pakuks võrdselt head ligipääsu ka inimestele, kel pole isiklikku autot (näiteks vanemaealised).

Tähelepanekud ja ettepanekud said kirja Eesti Rohelise Liikumise ja Eestimaa Looduse Fondi koostöös.

Heade soovidega

Madis Vasser
Eesti Roheline Liikumine
juhatuse liige

Kontakt:

Uku Lilleväli
Eesti Rohelise Liikumise huvikaitse ekspert
uku@roheline.ee
+372 56661999